

„Libertatea de exprimare în cadrul Internetului”

„Freedom of speech on the Internet”

„La liberté d'expression sur l'Internet”

Șotropa Alexandru

Rezumat:

Lupta pentru libertate a fost o constantă a istoriei, dar originalitatea ei derivă din modurile fascinante în care se manifestă și spațiile pe care le pătrunde în fiecare etapă a lumii. Apariția Internetului a revoluționat lumea în care trăim și ne-a fixat un nou obiectiv, acela de a atinge o protecție consolidată în aceste noi coordonate a drepturilor omului, în general, și a libertății de exprimare, în special. Lucrarea de față își propune să ofere o imagine de ansamblu asupra unor reglementări în plină ascensiune. Domeniul abordat este unul încă în cristalizare, trecând printr-o fază a negării și acceptării. Pe de o parte, unele state neagă tendința oamenilor spre globalizare, spre mobilitate și libertate, având reacții dure în acest sens, pe de altă parte, statele moderne acceptă că anumite arii de activitate nu se mai pot afla sub directă lor coordonare.

Cuvinte cheie: Internet, exprimare, libertate, reglementări

Résumé:

La lutte pour la liberté a été une constante de l'histoire, mais son originalité découle des manières fascinantes dont elle se manifeste et des espaces qu'elle imprègne à chaque moment du monde. L'avènement de l'Internet a révolutionné le monde dans lequel nous vivons et nous a fixé un nouvel objectif pour assurer une meilleure protection dans ces nouvelles coordonnées des droits de l'homme en général et de la liberté d'expression en particulier. Ce document vise à fournir un aperçu de certaines règlements haussantes. Le domaine abordé est toujours en train de cristallisation, en passant par une phase de déni et d'acceptation. D'une part, certains pays refusent la tendance des gens à la mondialisation, à la mobilité et la liberté de réactions sévères à cet égard, d'autre part, les états modernes acceptent que certains domaines d'activité ne peuvent pas être sous directe coordination.

Mots-clés: Internet, exprimare, libertaté

Abstract:

The struggle for freedom has always been a part of history, but its originality derives from the way it has penetrated different aspects of evolution. The appearance of the Internet has changed our world and has established a new objective, to protect human rights, in general, and the freedom of speech, in particular, in this new digital context. This paper aims at offering an overview on how Internet regulations are evolving. This field is still developing, going through a phase of denial and acceptance. On the one hand, some countries deny people's tendency towards globalization, towards mobility and freedom with harsh reactions in this respect, on the other hand, modern states accept that some areas of activity may not be under their direct coordination.

Key notes: Internet, speech, freedom, regulations

I.Introducere

În anul 1949 apare romanul care va atrage cel mai mult atenția asupra necesității unor garanții clare asupra protecției drepturilor omului, în contextul unor tendințe totalitariste tot mai accentuate. "O mie nouă sute optzeci și patru" conține, însă, un set opus de *garanții* ce urmăresc menținerea regimului totalitarist al Oceaniei. Lumea distopică a lui Orwell este una dominată de poliția gândirii, de Partid, de Ministerul Gândirii și de alte organisme create cu scopul de a reprima orice revoltă a omului împotriva sistemului. Deși scenariul imaginat ascunde un sistem impenetrabil, nici Orwell nu ar fi putut concepe o lume în care omul va ridica singur cortina de pe propria sa intimitate, din dorința unei integrări sociale, furnizând cantități impresionante de informații cu caracter personal. Diferența dintre lumea lui Orwell și o lume centrată pe libertățile individului este dată de aplecare către drepturile și libertățile fundamentale.

Statul reușește în lucrarea distopică a lui Orwell să construiască un sistem de protecție, mai ales în fața propriilor cetățeni. Protecția se fundamentează mai ales pe suprimarea oricăror elemente care țin de esența ființei umane. Libertatea primește noi coordonate, iar drepturile fundamentale sunt ținute sub imperiul unui control absolut. Aspectul pe care îl considerăm cel mai important este legat de modul în care Partidul, prin instrumentele sale instituționale reușea să controleze libertatea de exprimare. Cenzura, la nivelul cel mai grav, ajungea să modifice și aspectele istoriei, ajungând practic, să pună la îndoială orice existență a unei realități obiective.

Bacon probabil și-ar fi reanalizat celebra expresie, prin care afirma că puterea pleacă de la cunoaștere. Reconsiderarea ar fi fost una temporară, căci, după cum voi arăta, complexitatea informațiilor care circulă în cadrul Internetului este una de natură să paralizeze doar temporar orice răspuns. Analiza acestor obiecții poate fi de interes și în analiza reglementărilor viitoare ale lumii digitale. În primul rând, putem admite că lipsa unei cunoașteri valide ar submina și o manifestare reală a puterii, iar această ipoteză aduce suspiciuni cu privire la existența unui fenomen real al puterii la nivelul Internetului. În acest sens, avem în atenție, pe de o parte, accesul rapid și lipsa unor constrângeri de la răspândirea unor informații incerte în cadrul Internetului, iar, pe de altă parte, lejeritatea utilizatorului de a accesa conținutul paginilor. În al doilea rând, se pune în discuție dacă și cum ar trebui să se manifeste fenomenul puterii în spațiul digital, dar mai ales, care sunt instrumentele tehnice prin care informațiile pot fi manevrate. De asemenea, întreaga situație presupune unui context de manifestare și o serie de premise pe care întregul sistem se bazează. O viziune superficială ar reclama unele deficiențe în planul mijloacelor, dar avansul tehnologic și procesul accelerat al creației electronice pun în lumină o serie de instrumente care trebuie doar unificate și concentrate într-o direcție clară.

Cu privire la problema existenței unei cunoașteri valide, subliniez că fenomenul puterii se bazează și pe alte aspecte, conține o multitudine de instrumente, iar orice eșec poate fi tradus în îmbunătățiri aduse reglementării Internetului. În orice caz, o eventuală invocare a cantității imense sau a lipsei de certitudine a informațiilor transmise este de natură să încurajeze un interes tot mai sport pentru această arie, și nu să îl descurajeze. Mai mult decât atât, profunzimea cu care Internetul afectează relațiile sociale atrage necesitatea unei intervenții a statului, dar mai ales a comunității internaționale. În ciuda unor probleme profunde, intervenția statului capătă consistență și se cristalizează după un anumit tipar, în forme negative sau pozitive, după cum vom demonstra pe parcursul lucrării.

Problema apare atunci când informațiile din cadrul Internetului sunt de interes pentru terți, fie că vorbim despre o componentă a statului, fie că discutăm despre o entitate privată. În contextul digital, acțiunile asupra datelor sunt o realitate și reprezintă o problemă. Importanța reglementărilor privitoare

la protecția drepturilor omului, în general, și a libertății de exprimare, în particular, este remarcată într-o permanentă raportare cu eventualele limitări și constrângeri. Tendința tot mai mare a societății de a depinde de fenomenul digital pretinde o abordare originală și completă, care să combată intervențiile externe. Mai mult decât atât, aceste aspecte sunt de importanță în contextul neclar și expus al Internetului, motiv pentru care considerăm că reprezintă o temă de interes general. De asemenea, Internetul presupune o abordare globală, iar de cele mai multe ori legile în domeniu sunt unele naționale, contrast ce poate naște o diferență importantă de viziune și legislație efectivă.

II.Premise socio-economice

Internetul, în esența sa, reprezintă un sistem de comunicare extrem de complex, cu unele vulnerabilități pe care le vom prezenta, dar și o serie de trăsături menite să pună în dificultate aspectele ce țin de reglementare și legislație.

Etimologic prezintă o combinație între "interconnected" sau "interconectat" și "network" sau "rețea". Doar din acest punct de vedere, putem observa că Internetul se bazează pe legături multiple între mai multe entități, iar o ierarhie nu este observabilă foarte clar. Structura de compunere este principala sa caracteristică și cea care ne lipsește de posibilitatea unui control bine realizat. Practic, Internetul reprezintă o rețea de calculatoare sau alte aparate cu adrese computerizate care transmit date după niște reguli stabilite prin protocoale. Cele mai importante protocoale sunt "Transmission Control Protocol" și "Internet Protocol". Aceste seturi de reguli stabilesc modul în care comunică utilizatorii, cum circulă datele, dar și alte aspecte care contribuie la funcționarea internă. Se pune problema dacă aceste protocoale ar trebui sau nu să aibă un caracter juridic și cum ar fi putea fi ele ținute sub un control internațional statal. Inițial, ele au fost dezvoltate de Departamentul de Apărare al SUA, în cadrul dezvoltării proiectului ARPANET, o rețea închisă între mai multe calculatoare, folosită în scopuri militare. Protocoalele sunt rămășițe ale vechiului sistem și sunt menținute prin IETF sau "Internet Engineering Task Force", o asociație non-profit în care tehnicieni și specialiști lucrează la întreținerea lor.

Internetul furnizează o serie amplă de servicii menite să faciliteze circulația datelor între utilizatori. În acest sens, arhitectura internă propune o abordare deosebită în înțelegerea funcționării sale, dar mai ales, permite o mobilitate foarte mare a utilizatorului. Transferul accelerat al informațiilor și rapiditatea accesului a condus mai departe la dezvoltarea sa, atât din punct de vedere social, cât și strict economic.

Din punct de vedere social, Internetul propune o dedublare a utilizatorului, în sensul că acesta își poate atribui o altă identitate sau poate face vizibilă doar partea favorabilă a identității sale. Rețelele sociale sunt un exemplu clarificator deoarece captează, într-un timp scurt, un interes general foarte mare. În ultimele declarații, Facebook susține că aproximativ 1,15 miliarde de utilizatori postează aproximativ 350 de milioane de fotografii, zilnic. Evident, nici măcar Orwell nu și-ar fi putut imagina că o asemenea cantitate de informații poate fi adus într-un singur spațiu și că intimitatea indivizilor poate fi atât de vulnerabilă. Mai mult decât atât, organismele avizate în domeniu au avertizat că "depresia Facebook" afectează din ce în ce mai mulți adolescenți deoarece ceilalți utilizatori au tendința de a promova o imagine pozitivă despre ei, iar pe termen lung degradează stima de sine a adolescentului. Disponibilitatea de a împărtăși informații este periculoasă din două puncte de vedere.

În primul rând, utilizatorul își construiește imaginea prin prezentarea unor date cu caracter personal, de la adresă, număr de telefon, educație, dar și aspecte care țin de viața intimă, de la destinațiile de vacanță, la locația la care se află într-un anumit moment sau alte informații cu caracter privat.

În al doilea rând, apreciem că utilizatorii sunt expuși unor scurgeri de informații, fie din cauza neutilizării setărilor de securitate, fie din cauza unor breșe în cadrul furnizorului de servicii. Așadar, Internetul joacă, în general, un rol important din punct de vedere social, și, în special, în manifestarea dreptului la liberă exprimare, prezentând anumite riscuri și deficiențe care afectează raportul cost – beneficiu.

Din punct de vedere economic, Internetul dezvoltă o serie amplă de servicii în jurul cărora se dezvoltă adevărate industrii digitale, a căror importanță economică devine greu de apreciat. Majoritatea jucătorilor de pe piața economică au integrat, sub diverse forme, funcții ale Internetului. Astfel de realizări dovedesc utilitatea Internetului în stimularea eficienței întregii economii. Spre exemplu, Eurostat susține că aproximativ 14% din cifra de afaceri a întreprinderilor cu cel puțin zece angajați se datorează comerțului electronic. La nivel internațional, sunt faimoase diversele tranzacții dintre giganții industriei. Doar recenta cumpărare a aplicației Whatsapp a costat aproximativ 19 miliarde de dolari. În concluzie, putem observa că societatea a dezvoltat față de Internet o dependență extrem de mare, atât în plan social, cât și în plan economic.

III. Premise legislative

Importanța drepturilor și libertăților este subliniată mai ales prin raportare directă la cazurile în care acestea au fost încălcate. Din acest punct de vedere, fiecare drept are propria sa evoluție și traiectorie, însă constanta în această discuție reprezintă interesul pe care comunitatea internațională îl manifestă pentru protecția lor. Instrumentele internaționale se multiplică, iar fiecare entitate a vieții sociale începe să joace un rol tot mai activ.

Dreptul la liberă exprimare capătă importanță nu doar prin conținutul său, ci și prin funcțiile sale. Acest rol este determinat, pe de o parte, de faptul că permite manifestarea altor drepturi, iar pe de altă parte, pentru că are un rol important în dezvoltarea societății și în conservarea tuturor drepturilor, în ansamblul lor. Explicația aceasta are rolul de a completa premisele și aspectele arătate cu privire la rolul Internetului. Din moment ce admitem că Internetul are o contribuție semnificativă în spectrul social și economic, putem admite că și dezvoltarea unor instrumente specifice de protecție a drepturilor și libertăților în acest context este fundamentală. Mai mult decât atât, dreptul la liberă exprimare are nevoie de o protecție întărită, deoarece principala funcție a Internetului este legată de comunicarea dintre mai mulți indivizi. Recentele revolte sociale din spațiul arab, concretizate prin Primăvara Arabă au pus în lumină tocmai acest aspect. În cazul Egiptului¹, spre exemplu, mare parte din proteste erau organizate cu ajutorul rețelelor de socializare. În acest caz, statul a încălcat în mod flagrant dreptul la liberă exprimare, oprind orice funcționare a Internetului pentru o perioadă lungă de timp. Astfel de practici mutilează orice reacție a societății și elimină tocmai posibilitatea cetățenilor de a se împotrivi. O asemenea cenzură este prezentă și în alte state ca practică permanentă, iar Internetul este purificat de orice informație care ar putea să pună la îndoială calitatea guvernării statului respectiv.

În mod clar, comunitatea internațională trebuie să răspundă față de astfel de practici și să lupte pentru Internet, cât și pentru alte forme de exprimare. Punctul de plecare îl reprezintă tocmai documentele deja existente și care reglementează dreptul la liberă exprimare în general. La nivel internațional, Declarația Universală a Drepturilor Omului, prin art. 19, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, prin art. 19 și Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, prin art. 10, garantează existența libertății de exprimare. Dreptul trebuie respectat activ de către stat și reclamă existența unor instrumente concrete de protecție. Indivizii sunt liberi să își

---

¹ BBC, Egypt severs internet connection amid growing unrest, 28 ianuarie 2011, vizitat ultima dată la 13 martie 2014 (<http://www.bbc.co.uk/news/technology-12306041>)

exprime gândurile, opțiunile politice, opiniile și ideile fără o intervenție a statului sau a altei entități. Consacrarea acestui drept este realizată și de legislația națională, Constituția României întărind și pe plan local această protecție.

Libertatea de exprimare presupune nu doar exprimarea unor opinii, ci și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații. Prin raportare la funcțiile Internetului, aceste libertăți sunt extrem de importante, iar reglementările în această zonă merită o atenție sporită. Este important de menționat că majoritatea textelor de lege vorbesc despre faptul că libertatea de exprimare se poate face indiferent de mijloace și fără a ține cont de limitele teritoriale. Așadar, Internetul face obiectul protecției legislative de bază și se potrivește în mod clar cu prevederile trasate de legislație.

IV. Libertatea de exprimare în cadrul Internetului

Libertatea de exprimare prin mijloacele specifice Internetului reprezintă o prioritate importantă pentru statele lumii și reclamă anumite particularități legislative prin prisma celor tehnice. Așadar, se impune o scurtă analiză a trăsăturilor.

În primul rând, lipsa unor repere teritoriale clare ridică problema competenței unui stat de a aplica anumite reglementări naționale asupra unor entități a căror apartenență teritorială nu este clară sau este diferită de statul respectiv. Existența Internetului este legată de o rețea tehnică răspândită la nivelul întregului teritoriu, iar o apreciere a jurisdicției statului prin prisma așezării unor servere pe teritoriul statului respective ar trebui făcută în urma unor înțelegeri internaționale. De asemenea, se pune în discuție dacă se impun restricții din partea furnizorilor de Internet și cum se pot aplica acestea. Aspectele ridicate țin de reglementarea libertății de exprimare și reprezintă puncte care sunt deja prezente în forme incipiente. Apreciem că o astfel de situație poate fi rezolvată cu ușurință prin atingerea unor principii internaționale comune în domeniul acesta, lucru deja realizat². Mai mult decât atât, se impune stabilirea unor protocoale și înțelegeri multilaterale cu privire la procedura de soluționare a unor eventuale litigii.

Problema competenței este complicată și prin faptul că Internetul este guvernat de actori distincți de orice putere guvernamentală, spre exemplu Internet Corporation for Assigned Names and Numbers. Acest organism este responsabil de supravegherea unor activități legate de Internet, însă lipsa unor legături directe cu statul poate îngreuna și eventualele reglementări. În orice caz, considerăm că lipsa unor entități guvernamentale clare în această ecuație reprezintă un beneficiu. Majoritatea statelor au tendința de a limita fie viteza de trafic, de a institui un sistem de filtre a datelor³, măsuri care pot fi justificate prin existența pornografie infantile, spre exemplu, însă pot permite o viitoare extindere a limitărilor. Mai mult decât atât, statul are obiceiul de a realiza astfel de acțiuni atunci când consideră că îi este afectată puterea⁴.

Pluralismul ideilor este un punct important de plecare al libertății de exprimare, unul specific atât societății, în ansamblul său, cât și Internetului. Putem afirma că efectele acestei libertăți sunt mai vizibile deoarece formele de exprimare sunt foarte variate și accesibile. Deși presupun anumite cunoștințe tehnice, avansul tehnologic a forțat individul să asimileze anumite informații singur și să

---

² Declaration by the Committee of Ministers on Internet governance principles, Adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011 at the meeting of the Ministers' Deputies

³ Ziarul Financiar, Germania pune restricții Google în preluarea articolelor din presă, 4 martie 2013, vizitat ultima dată la 13 martie 2014 (<http://www.zf.ro/business-hi-tech/germania-pune-restrictii-google-in-preluarea-articolelor-din-presa-10628811>)

⁴ BBC News, Turkey passes law tightening control of internet, 6 februarie 2014, vizitat ultima dată la 13 martie 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-europe-26062038>)

învețe să comunice și prin acest mijloc. De asemenea, pluralismul ideilor necesită protecție și în acest caz, iar legislația internațională și jurisprudența instanțelor o consacră. Curtea Europeană a Drepturilor Omului vorbește despre libertatea de exprimare ca fiind unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una din condițiile primordial ale progresului ei⁵. Informațiile care contrariază, șochează sau neliniștesc⁶ sunt sub semnul protecției libertății de exprimare, iar Internetul abundă de astfel de informații. Acest aspect este foarte important, deoarece un stat ar putea motiva unele restricții ale accesului la Internet tocmai din această cauză. În acest sens, o invocare de asemenea natură trebuie să suporte o atenție sporită deoarece, din punctul nostru de vedere, clasificarea unei informații ca fiind una care șochează sau contrariază este o chestiune relativă și presupune un grad mare de subiectivism. În funcție de poziția în care se află individul sau de context, o informație despre abuzuri ale statului sau ale unei entități particulare poate contraria o parte sau alta, dar în sine, valoarea ei pentru comunitate este mult mai importantă.

O problemă interesantă este cea în care discutăm dacă Internetul poate fi de interes general și poate fi considerat un drept "universal"⁷, atât timp cât accesul efectiv nu poate fi realizat, din motive obiective, de toți indivizii. Conform Eurostat, nouă din zece persoane din Suedia sau Danemarca au folosit calculatorul și Internetul, iar la polul opus în spațiul European se află Bulgaria, cu doar 45% rata de acces la Internet. O discrepanță și mai mare se observă între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare sau slab dezvoltate⁷. Astfel de exemple, însă, dovedesc că abordarea corectă este cea în care Internetul este recunoscut ca un element pozitiv al societății și este promovat și în astfel de zone. În mod clar, frecvența cu care un om uzează de drepturile sale sau limitele materiale nu pot scuza o lipsă a protecției libertății de exprimare la nivelul Internetului.

Respectarea libertății de exprimare impune și o serie de obligații din partea statului, fiind poate, cel mai important actor în această ecuație. Prima, cea negativă, este de natură să lipsească statul de vreo acțiune. Cu alte cuvinte, statul este ținut să nu acționeze, pasivitate care conduce la respectarea libertății. A doua obligație, cea pozitivă, impune statului să realizeze anumite acțiuni pentru a facilita respectarea dreptului prin implementarea unor măsuri de protecție.

Nivelul vertical reprezintă nivelul care ține statul respectiv să reglementeze raporturile între autorități și stat, iar nivelul orizontal, prin care se urmăresc raporturile între indivizi. Cele mai importante sunt cele care țin de reglementările stabilite de stat în domeniul concurenței și cele care stabilesc aspecte legate de furnizarea serviciilor de Internet sau de circulație a datelor. De asemenea, statul poate să blocheze presiunea pe care o fac grupurile financiare puternice asupra altor entități. Germania⁸ a blocat recent posibilitatea motorului de căutare Google de a prelua integral articolele din presă, motivând că preluarea integral ar trebui făcută contra-cost pentru a susține site-urile de știri și pentru a evita cazurile în care doar Google are de câștigat de pe urma reclamelor.

Libertatea de exprimare conține două elemente materiale prin care se manifestă. În primul rând, discutăm despre posibilitatea recunoscută la nivel internațional⁹ de a căuta, răspândi și utiliza informații

⁵ Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010, București, pag. 767

⁶ Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010, București, pag. 767

⁷ Dr. Agnès Callamard, Strengthening the Human Rights Framework in and for Cyberspaces

⁸ Ziarul Financiar, Germania pune restricții Google în preluarea articolelor din presă, 4 martie 2013, vizitat ultima data la 13 martie 2014 <http://www.zf.ro/business-hi-tech/germania-pune-restrictii-google-in-preluarea-articolelor-din-presa-10628811>

⁹ The United Nations (UN) Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) Representative on Freedom of the Media, the Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression and the African Commission on Human and Peoples' Rights (ACHPR)

prin serviciile specifice Internetului. În al doilea rând, discutăm despre posibilitatea de a avea acces¹⁰ la structura fizică ce permite utilizarea efectivă a Internetului. Ambele aspecte sunt recunoscute și apreciate ca fiind importante în manifestarea acestei libertăți. Modul larg în care comunitatea internațională a abordat problema libertății de exprimare a permis și includerea Internetului în aria protecției minime pe care o oferă actele internaționale.

Libertatea de exprimare surprinde și două libertăți complementare, cea de opinie și cea de informare.

Libertatea de opinie

După cum argumentam în descrierea libertății de exprimare, pluralismul ideilor este un aspect încurajator pentru o societate, iar protecția opiniei indivizilor este crucială în existența unui climat social sănătos. Omul este liber să tragă anumite concluzii în urma unor evenimente, să analizeze diverse situații și să formuleze opinii despre lumea care îl înconjoară. Articolul 30 din Constituția României vorbește despre libertatea de exprimare a opiniilor prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, iar Pactul internațional privitor la drepturile civile și politice prevede că nimeni nu poate fi îngrădit în opiniile sale. Natura opiniilor exprimate nu este decisivă, indiferent dacă vorbim despre opinii religioase, politice sau de altă natură, în măsura în care nu lezează drepturile și libertățile altei persoane. Principiile pentru funcționarea Internetului formulate de Consiliul Europei recunosc existența și nevoia unei protecții a drepturilor omului¹¹. De asemenea, ultimul dintre ele urmărește existența unei diversități culturale și lingvistice și subliniază existența unui amestec de tradiții, practici din diverse culturi.

Statul trebuie să respecte această libertate, orice formă de cenzură fiind interzisă, punctual de Constituția României, dar și de alte reglementări în domeniul drepturilor omului. În schimb, Global Network Initiative și OpenNet Initiative au raportat cazuri¹² în care statul dorea să transfere asupra furnizorilor de Internet răspunderea conținutului creat chiar de către utilizatori. Apreciez că astfel de practici urmăresc o limitare a libertății de opinie și de exprimare. Într-o astfel de situație, furnizorul ar fi nevoit să ridice chiar el anumite limite cu privire la conținutul creat, deși legea nu ar preciza acest aspect în mod clar. Din rațiuni de autoconservare, entități private ar ajunge să promoveze măsuri de cenzură asupra utilizatorilor, limitându-le aria de manifestare. Excepția în acest caz se face atunci când în urma unei hotărâri judecătorești, furnizorul este obligat să blocheze accesul unor indivizi la servicii de Internet¹³. Cazurile asemănătoare au fost deja clarificate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, stabilindu-se că nu se poate impune unui furnizor de servicii de acces la Internet să instituie filtre¹⁴ de verificare a conținutului transmis pentru a stabili dacă reprezintă un material fără drepturi de autor. În virtutea protecției drepturilor de autor nu se poate motiva o asemenea limitare a libertății de opinie și a protecției datelor cu caracter privat.

Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information, Joint Declaration on Freedom of Expression and The Internet, General Principles

¹⁰ Codul UE al Drepturilor în Mediul Online

¹¹ Declaration by the Committee of Ministers on Internet governance principles, Adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011 at the meeting of the Ministers' Deputies

¹² Dunstan Allison Hope, Protecting Human Rights in the Digital Age Understanding Evolving Freedom of Expression and Privacy Risks in the Information and Communications Technology Industry, February 2011

¹³ Legislație franceză, Haute Autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur internet

¹⁴ Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Scarlet Extended SA v Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL , 24 noiembrie 2011

Libertatea de informare

Pentru a putea forma opinii pe care mai departe să le exprimăm, este nevoie să căutăm și să primim informații, dar și să avem posibilitatea de a le răspândi celorlalți. În această ecuație, Internetul joacă un rol extrem de important, deoarece asigură existența unor surse extreme de importante de mijloace de căutare și răspândire a informațiilor.

Motoarele de căutare asigură o căutare inteligentă, în funcție de o serie de cuvinte cheie, dar și în funcție de alte informații care particularizează respectivul utilizator. În acest fel, se asigură o filtrare a tuturor datelor existente în funcție de anumite criterii. Existența acestor motoare de căutare este importantă, iar modul în care ele obțin rezultate facilitează manifestarea libertății de informare. În mod categoric, nu se pot ridica obiecții cu privire la o eventuală excepție pe care o fac astfel de instrumente în raportarea la reglementările privind protecția drepturilor omului. Este adevărat că Internetul este o unealtă nouă, iar rapiditatea evoluției sale a surprins comunitatea internațională, însă instanțele internaționale¹⁵ sunt destul de clare cu privire la acest aspect, iar legile precizează faptul că libertatea de exprimare este garantată indiferent de mijlocul utilizat. Menționăm încă o dată că natura mesajului¹⁵ livrat sau căutat, frecvența apariției¹⁵ sau modul de reprezentare nu modifică această protecție.

Reglementările europene au vorbit destul de mult despre protecția libertății de exprimare, însă, există anumite neclarități în modul în care acestea se concretizează. Actualmente, se discută dacă Neutralitatea Internetului va fi legiferată sau nu, moment în care va stabili o direcție într-un sens sau altul pentru următoarea perioadă. În acest timp, în România există mai multe legi care reglementează cazurile care implică o situație mai specială, a jocurilor de noroc¹⁶ și a pornografiei infantile¹⁷. Considerăm că astfel de situații trebuie abordate de către legiuitor, dar trebuie menținut un echilibru¹⁸ între nevoia de protecție a libertății de exprimare și combaterea pornografiei infantile, spre exemplu. O interpretare neclară poate să pună în pericol echilibrul societății și poate permite abuzuri. Curtea Constituțională¹⁹ a sancționat și în trecut legi cu un text imprevizibil ca aplicare și interpretare în material protecției datelor cu caracter privat. În această ecuație, societatea civilă joacă un rol important deoarece oferă o voce independentă, iar România beneficiază de poziții interesante din partea organizațiilor care luptă pentru drepturile omului.

Protecția libertății de informare capătă valențe interesante și respectă anumite prevederi tehnice ale Internetului. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a recunoscut posibilitatea utilizatorilor de a oferi linkuri către alte site-uri, în urma plângerii îndreptate împotriva lui Retriever Sverige AB. Deși inițial se punea problema unei încălcări a dreptului de autor, această ipoteză nu poate fi luată în calcul, deoarece nu lezează cu nimic drepturile autorului asupra propriului produs, ba din contră, putem aprecia că îi oferă un avantaj.

---

¹⁵ Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010, București, pag. 780

¹⁶ Ordonanța de urgență nr. 77/2009

¹⁷ Legea nr. 196/2003 privind prevenirea și combaterea pornografiei

¹⁸ Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010, București, pag. 769

¹⁹ Curtea Constituțională, Decizia nr. 1.258 din octombrie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 298/2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și pentru modificarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice

Remarcăm o tendință mult mai prezentă de legiferare a funcționării serviciilor de Internet la nivelul Uniunii Europene decât la nivelul României. Fenomenul poate fi pus pe seama unui interes general din partea comunității pentru tehnologie, comunicare, media, interes care nu este la același nivel pe plan național. De asemenea, o abordare amplă a problemei Internetului este mult mai eficientă dacă este realizată pe plan regional. Revenind la conținutul libertății de exprimare, Codul UE al drepturilor în mediul online stabilește o serie mai amplă de principii legislative de funcționare. Deși acestea nu sunt executorii în contextul Codului, ele sunt aplicabile din punct de vedere juridic prin raportare la legislația care le conține.

Principiul "serviciului universal"²⁰ stabilește că orice cerere rezonabilă de conectare la Internet trebuie respectată și pusă în aplicare. Accesul este astfel permis și garantat, iar principiul "caracterului deschis și neutru al internetului"²¹ stimulează formarea unui conținut mai larg și bazat pe nevoile și interesele utilizatorului. Accesul este dublat și de lărgirea comentariului cu privire la Articolul 19 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, fiind acceptată ideea că Internetul se înscrie sub ipoteza apartenenței Internetului la noile mijloace de comunicare media. Mai mult decât atât, o serie de declarații și rezoluții ale organismelor internaționale vin să clarifice dezbaterile cu privire la drepturile omului asupra Internetului, și implicit asupra existenței unei libertăți de exprimare. Frank la Rue, raportor special al ONU, subliniază faptul că dreptul de a solicita, primi și transmite informații, precum și dreptul la liberă expresie sunt tot mai mult limitate în comunicațiile electronice și că este necesară o protecție sporită. Mai mult decât atât, o rezoluție a Consiliului Drepturilor Omului al ONU cheamă statele să promoveze și faciliteze accesul la mijloacele de comunicare internaționale²². Așadar, observăm că există demersuri în această privință și că se pun bazele unei legislații clare și previzibile cu privire la această temă.

V. Limite ale libertății de exprimare

Analiza oricărui drept sau libertăți impune o analiză completă, inclusiv asupra limitărilor care pot fi realizate. În cazul acesta, libertatea de exprimare prezintă o nevoie mult mai profundă de motivare a situațiilor care necesită orice fel de restricții. Cu alte cuvinte, putem susține că este necesară existența unui raționament foarte bine realizat pentru a opera o limitare. De asemenea, Internetul, ca instrument global de comunicare beneficiază de aceleași avantaje, aspect reflectat și în documentele internaționale prin care se limitează mijloacele statului.

Principala limitare este realizată prin impunerea unor obligații pentru furnizorii de servicii de acces la Internet. Limitarea se produce dacă respectivele limitări privesc instituirea unor mijloace de filtrare a traficului de date. Cu alte cuvinte, furnizorul are obligația de a "căuta" prin datele pe care utilizatorul le folosește. Astfel de practici sunt contrare protecției vieții private și a datelor cu caracter personal. În mod evident, s-ar realiza o reținere în masă a unor date private, fără ca individul să fie suspectat de vreo încălcare a legii și fără ca acesta să aibă posibilitatea modificării propriei conduitei.

În practică, limitarea libertății de exprimare poate fi realizată dacă respectiva limitare este prevăzută de lege. De asemenea, este necesar ca norma juridică să fie accesibilă și previzibilă pentru a-și putea regla conduita. Ingerința trebuie să urmărească un scop legitim, să fie proporțională cu acesta, să fie bine definită. Este necesară stabilirea necesității protejării "reputației și drepturilor altuia", pentru a putea justifica o soluție în acest sens.

²⁰ Articolul 1, articolul 3 și articolul 23 litera (a) din Directiva 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații (Directiva privind serviciul universal), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/136/CE

²¹ Articolul 8 alineatul (4) litera (g) din Directiva 2002/21/CE (Directiva-cadru)

²² Human Rights Council Res. 20, The Promotion, Protection and Enjoyment of Human Rights on the Internet

Din punct de vedere legislativ, orice încercare trebuie să respecte un standard de siguranță în ceea ce privește reglementările pe care le formează. Cele mai importante cazuri în care s-a ridicat problema unor incertitudini în privința calității reglementării au fost cele legate de documente precum ACTA, SOPA, PIPA. Spre exemplu, în cazul ACTA, există anumite obiecții cu privire la modul în care a fost elaborat, cât și cu privire la conținutul efectiv pe care îl stabilește. Astfel, majoritatea dezbaterilor preliminare nu au inclus actori importanți în materia drepturilor de autor și nu au beneficiat de transparență. În planul conținutului, normele sale impun un control al datelor din partea furnizorilor de servicii, dar mai ales, inversează raportul dintre libertatea de exprimare și drepturile de autor. Cu alte cuvinte, se ajunge în situația în care drepturile fundamentale sunt limitate prin motivarea nevoii de a combate pirateria on-line.

Un astfel de raționament este susceptibil de erori și permite o avalanșă de măsuri care vor limita și mai mult sfera de acțiune a libertății de exprimare. De asemenea, astfel de încercări de modificare a poziției superioare ocupate, în general, de un drept contribuie tocmai la sublinierea rolului decisiv pe care îl joacă în existența unei societăți sănătoase.

Comunitatea internațională are rolul de a aborda fiecare domeniu în care omul este implicat, mai ales în domeniile moderne, aflate în plină evoluție și ascensiune. Este important ca reglementările să existe și să dezvolte un context favorabil și stabil. De asemenea, interesul pentru protecția drepturilor omului este decisivă în orice situație și prin raportare la orice sferă a societății deoarece arată maturitatea cu care omul utilizează de instrumentele sale pentru binele general.

Bibliografie:

1. Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Ediția 2, Editura C.H. Beck, 2010, București
2. Dunstan Allison Hope, Protecting Human Rights in the Digital Age Understanding Evolving Freedom of Expression and Privacy Risks in the Information and Communications Technology Industry, February 2011
3. Dr. Agnès Callamard, Strengthening the Human Rights Framework in and for Cyberspaces, Conference "The Freedom of Expression in Cyberspace" UNESCO, 3-4 February 2005
4. Human Rights Council Res. 20, The Promotion, Protection and Enjoyment of Human Rights on the Internet
5. Declaration by the Committee of Ministers on Internet governance principles, Adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011 at the meeting of the Ministers' Deputies

Dr. univ.
St. M.
Dr. univ.
Bucuresti

Domnule profesor,

Subsemnatul, Gheorghe Alexandru, student al facultatii de drept,
Universitatii din Bucuresti, genca nr. 16, va rog sa fecti unul
demonstrand in vederea trecerii la Secsiunea de Comunitate
Judiciala, care Montanese ca lucrarea asa ca tema "Mortalea
de expunere in cadrul literaturii",

16 martie 2011

Gheorghe Alexandru
[Signature]

Domnule profesor dr. Stefan Macovei,

